12. 4. 2002

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nepokradeš!

Poměrně nedávno stálo hodně pracovníků státní správy před problémem – před svým vlastním svědomím versus před svým okolím. ,,Byl vynalezen“ etický kodex – přesněji ,,Kodex etiky zaměstnanců ve veřejné správě“ a jak už bývá v této zemi zvykem, byl doporučen k podpisové akci.

Poměrně nedávno stálo hodně pracovníků státní správy před problémem – před svým vlastním svědomím versus před svým okolím. ,,Byl vynalezen“ etický kodex – přesněji ,,Kodex etiky zaměstnanců ve veřejné správě“ a jak už bývá v této zemi zvykem, byl doporučen k podpisové akci. Zaměstnanci si mohli vybrat: Buď podepíší, že nebudou krást (a bude to vypadat, jako kdyby doposud ,,brali, co kdo dal“) a nebo nepodepíší (a bude to vypadat, že hodlají amorálně ,,brát, kdo co dá“).

Dokument s označením ,,Kodex etiky zaměstnanců ve veřejné správě“ (dále jen ,,kodex“) je běžně dostupný na Internetu (obzvláště ministerstev) a také se již zařadil ke ,,kodexománii“, jejíž plody si můžeme prostudovat například na ,,síti etiky“ http://www.ethics.ubc.ca/resources/. Snad ve snaze naplnit filozifickou premisu, že ,,právo je minimem morálky“ bylo sepsáno to, co je známo už pár tisíc let (Desatero Božích přikázání) a doplněno naším právním řádem. Zaměstnanec veřejné správy byl tak ,,povýšen“ do stavu nadlidského místopřísežného mýtu nezlomnosti čirého charakteru – že nevíte, o čem je řeč? Stručně: To, co je povinností každého občana tohoto státu, nota bene zaměstnaného ve službách státu, je teď doporučeno dodržovat. Není to vymahatelné z titulu ,,kodexu“, nýbrž z jiných titulů právních – v krajním případě z porušení různých povinností, které mohu vést až k trestnímu stíhání, ale v prvé řadě nepochybně z povinnosti zaměstnanců. Vydání kodexu vzbuzuje absurdní pocit nevázaných radovánek vládnoucích na pracovištích veřejné správy – nyní máme kodex a budeme pracovat! Zdá se Vám to absurdní? Ono to totiž absurdní je. Preambule kodexu zní: ,,Základními hodnotami, které má každý zaměstnanec veřejné správy ctít a vytvářet tak základ pro vybudování a udržení důvěry veřejnosti, jsou zákonnost při rozhodování a rovný přístup ke všem fyzickým i právnickým osobám. Zaměstnanec veřejné správy má zájem na efektivním výkonu veřejné správy, a proto si dalším vzděláváním prohlubuje svou odbornost.“ – základ pro vybudování a udržení důvěry veřejnosti?! Tedy veřejnost doposud neměla nebo snad stále nemá důvěru ve věřejnou správu?

Základem všeho je důvěra v náš právní řád, na který tak trochu kodex zapomíná… Zaměstnanec veřejné správy je totiž v první řadě – stejně jako jakýkoliv jiný zaměstnanec – povinen dodržovat ustanovení zákoníku práce – ve sbírce zákonů lehce nalezitelný pod číslem 65 z roku 1965 ve znění pozdějších novel. A to novel nikoliv zanedbatelných! Tyto novely již dávno zakotvily v § 73 a následujících ,,Základní povinnosti zaměstnanců“ v hlavě druhé s názvem ,,Pracovní kázeň a pracovní řád“. Snad bude malým překvapením, když ocitujeme první odstavec §73: ,,(1) Zaměstnanci jsou povinni zejména a) pracovat svědomitě a řádně podle svých sil, znalostí a schopností, plnit pokyny nadřízených vydané v souladu s právními předpisy a dodržovat zásady spolupráce s ostatními zaměstnanci, b) plně využívat pracovní doby a výrobních prostředků k vykonávání svěřených prací, plnit kvalitně, hospodárně a včas pracovní úkoly, c) dodržovat právní předpisy vztahující se k práci jimi vykonávané; dodržovat ostatní předpisy vztahující se k práci jimi vykonávané, pokud s nimi byli řádně seznámeni, d) řádně hospodařit s prostředky svěřenými jim zaměstnavatelem a střežit a ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím a nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele.“

Průběžně srovnejme ustanovení kodexu – k odstavci prvnímu §73 koresponduje Článek 7. Oznámení nepřípustné činnosti: ,,Zaměstnanec vynakládá veškeré úsilí, aby zajistil maximálně

efektivní a ekonomické spravování a využívání finančních zdrojů, zařízení a služeb, které mu byly svěřeny. V případě, že zjistí ztrátu nebo újmu na majetku ve státním vlastnictví nebo na majetku ve vlastnictví územních samosprávných celků, podvodné či korupční jednání, oznámí tuto skutečnost nadřízenému vedoucímu zaměstnanci, popřípadě příslušnému orgánu činnému v trestním řízení.“ Za prvé je zjevné, že tyto povinnosti nejsou na vůli zaměstnance, nýbrž je to jeho běžná pracovní povinnost, již dle výše uvedeného § 73 a také s ohledem na §172 a následující Zákoníku práce, kde je řešena odpovědnost zaměstnance za škodu (kromě obecné odpovědnosti je to samozřejmě i odpovědnost za nesplnění povinností k odvrácení škody, odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách, které je zaměstnanec povinen vyúčtovat, odpovědnost za ztrátu svěřených předmětů) a za druhé se samozřejmě jedná o povinnost ,,občanskou“ (zda by se zde mohlo jednat o přestupek nebo dokonce o trestný čin, to je nutno ponechat k uvážení až ve světle konkrétního případu, jeho rozsahu, dosahu, výše zjištěné a vzniklé škody etc.).

Je třeba dodat, že ,,Účelem … kodexu je podporovat žádoucí standardy chování zaměstnanců ve veřejné správě a informovat veřejnost o chování, jež je oprávněna od zaměstnanců ve veřejné správě očekávat.“ – mám tedy za to, že by mělo být od zaměstnanců ve veřejné správě především očekáváno plné dodržování zaměstnaneckých povinností, které na tomto úseku zaměstnanosti vyjmenovává odstavec druhý §73: ,,Zaměstnanci orgánů státní správy, orgánů územních samosprávných celků … jsou dále povinni: a) jednat a rozhodovat nestranně a zdržet se při výkonu práce všeho, co by mohlo ohrozit důvěru v nestrannost rozhodování, b) zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděli při výkonu zaměstnání a které v zájmu zaměstnavatele nelze sdělovat jiným osobám; to neplatí, pokud byli této povinnosti zproštěni statutárním orgánem nebo jím pověřeným vedoucím zaměstnancem, nestanoví-li zvláštní zákon jinak, c) v souvislosti s výkonem zaměstnání nepřijímat dary nebo jiné výhody, s výjimkou darů nebo výhod poskytovaných zaměstnavatelem, u něhož jsou zaměstnáni, nebo na základě právních předpisů a kolektivních smluv, d) zdržet se jednání, které by mohlo vést ke střetu veřejného zájmu se zájmy osobními, zejména nezneužívat informací nabytých v souvislosti s výkonem zaměstnání ve prospěch vlastní nebo někoho jiného.“

Po tomto zcela jasném vymezení povinností lehce pozbývá kodex smyslu, zvláště v pohledu článku 1.kodexu - Základní ustanovení: ,,1. Tento Kodex je doporučením pro zaměstnance správních úřadů a pro zaměstnance územních samosprávných celků (dále jen „zaměstnanec“). 2. Zaměstnanec vykonává svou práci ve shodě s Ústavou České republiky, zákony a dalšími právními předpisy a zároveň činí vše nezbytné pro to, aby jednal v souladu s ustanoveními tohoto Kodexu.“ Pokud tedy kodex hovoří o ,,doporučení“ ve vztahu k darům či jiným nabídkám, zneužití úředního postavení či o střetu zájmů, chápu zaměstnance, kteří tento kodex odmítli podepsat – velmi podivně tak podepisují, že souhlasí se svojí povinností stanovenou zákonem, v případě nutnosti ze zákona sankcionovatelnou a přísně vymahatelnou. A chápu také ty, kteří tento kodex podepíší, protože jak plyne z právních předpisů výrazně závaznějších, má každý zaměstnanec tyto povinnosti ex lege a tedy kodex má váhu poselství ,,Světu mír!“.

I na Slovensku vytvořili podobný kodex - Etický kódex pracovníka štátnej správy. Domnívám se však, že byl pojat ,,velkorysej“ a s jasnějším cílem, který vymezuje už ve své preambuli: ,,Úlohou tohto kódexu je stanoviť základné pravidlá správania sa zamestnancov verejnej správy a podporiť dôveru verejnosti v čestnosť a spravodlivosť ich práce. - Tri základné piliere tohto kódexu sú: štátny zamestnanec nezneužije svoje postavenie vo vlastný prospech, štátny zamestnanec bude konať nezávisle a objektívne a nebude uprednostňovať žiadnu organizáciu alebo osobu, štátny zamestnanec sa musí vyvarovať konania, ktoré by viedlo k podozreniu, že porušuje zákon a/alebo stanovený etický štandard“. V oddíle ,,bližší specifikace“ pak velmi precizně domýšlí i otázky ,,blízkosti osob“ apod. – viz příbuzní: ,,manžel/manželka, akákoľvek iná osoba, s ktorou žije pracovník štátnej správy v regulárnom vzťahu ako druh a družka, snúbenica/snúbenec, rodičia/nevlastní rodičia/zákonný zástupca, rodičia/nevlastní rodičia/zákonný zástupca snúbenca/snúbenice, starí rodičia, prastarí

rodičia, dieťa/zverenec, vnuk/vnučka, manžel/manželka dieťaťa, brat, sestra, brat/sestra manželky/manžela, nevlastný brat/sestra, deti brata/sestry, súrodenci otca/matky“ – takový taxativní výčet naše státní správa nepodává.

Především je prozřetelné závěrečné ustanovení tohoto slovenského dokumentu, které by zřejmě bylo vhodné zavést namísto ,,podpisových akcí“ i v českých kancelářích: ,,Návrh piatich princípov práce štátneho zamestnanca, ktoré by mali byť viditeľné umiestnené na každom pracovisku v rámci štátnej správy: 5 PRINCÍPOV PRÁCE ŠTÁTNEHO ZAMESTNANCA: 1. Objektívnosť. Štátny zamestnanec vykonáva svoju prácu objektívne, na základe skutočnej podstaty veci a nie podľa subjektívneho uváženia. 2. Integrita Štátny zamestnanec nesmie prijať žiadne finančné alebo iné záväzky, ktoré by ho zaväzovali uprednostniť osoby alebo organizácie pri výkone svojej práce. 3. Čestnosť Štátny zamestnanec má povinnosť verejne prezentovať akékoľvek súkromné záujmy, ktoré sa môžu týkať výkonu ich práce, a zabrániť tak akémukoľvek konfliktu záujmov tak, aby chránil verejný záujem.4. Otvorenosť Štátny zamestnanec musí byť pri prijímaní svojich rozhodnutí ako aj vo svojom konaní maximálne otvorený. Musí uvádzať dôvody, ktoré ho viedli k tomu ktorému rozhodnutiu a neuvádzať len tie informácie, ktorých utajenie si vyžaduje verejný záujem. 5.Zodpovednosť Štátny zamestnanec je zodpovedný za svoje konanie a rozhodnutia verejnosti a musí byť pripravený podrobiť sa akémukoľvek vyšetrovaniu, ktoré sa týka jeho práce.“

Neměli bychom se občas poohlédnout i po sousedech východně od Prahy?

Tomáš M.R. Tyl

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Pracovněprávní dokumenty a elektronický podpis – když certifikát vyprší dříve než archivační lhůta
- 10 otázek pro … Janu Andresovou
- Souhrn významných událostí ze světa práva
- Novela stavebního zákona: přehled změn a dopadů do praxe po dokončení legislativního procesu
- Nové nařízení EU o obalech a obalových odpadech: kdo všechno může být výrobcem?
- Energetická náročnost budovy jako cenotvorný faktor
- Okamžité zrušení pracovního poměru vs. výpověď podle ust. § 52 písm. g) zákoníku práce
- Přechodná ustanovení novely stavebního zákona – co s vydaným závazným stanoviskem a JES?
- Soudní dvůr EU upřesnil dosah pravidla proti zneužívání ve směrnici o mateřských a dceřiných společnostech (rozsudek NEO GROUP)
- Koncentrace řízení v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu
- Transparentní odměňování: co se změnilo mezi návrhem MPSV a vládním návrhem a proč s přípravou nečekat na vyhlášení zákona